

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. Előfizetési díj július—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton a „Politikai Ujdonságokkal” együtt csupan csak 3 ft. pp. Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Kubinyi Agoston.

Kubinyi Agoston, Horvát István szerint a Hunt Pázmán nemzetség ivadéka, született 1799-ben május 30-kán Nógrádmegyében Videfalván. Első neveltetését a szülői háznál nyerte. 1808-tól 1811-ig Besztercebányán folytatá tanulmányait. A fűvészet és madarászat már itt szenvedélyévé lett és a később híres szaktudóssal, Petényi Salamon iskolatársával, madártojásokat s száritott növényeket szerzett. A francia nyelvet, ásványtant s rajzolás is itt tanulta. 1812-ben természet- és régiségtani célból Nógrád-, Gömör-, Szepes- és Törnarmegyét beutazta. — Több szép érem- és ritkasággyűjtemény szemléltére föltevve magában hasonlók szerzését, mit zsebpénze ráfordításával azonnal meg is kezdett. 1812-től 1814-ig a debreczeni collegium növendéke volt. — Bécsben is töltött néhány hetet, ezután a pesti egyetemre jött. Pesten a fűvészkertet és muzeumot mindennap látogatá s nem volt azokban olly tárgy, mellyről felvilágosítást adni ne tudott volna. 1816-ban Gácsország egy részét utazá be. 1819-ben iskolai végezte után táblai jegyző lön, ekkor ismerkedett meg Horvát Istvánnal, Szemere Pállal, Kazinczy Ferenczcel, Fáy Andrással s több más írókkal, kik megkedveltették vele irodalmunkat. 1821-ben Nógrádban

Kubinyi Agoston.

iskolai, 1837-ben pedig esperességi főügyelővé választott s e hivatalát azon nehéz időkben úgy viselé, hogy a nógrádi esperesség a magyar haza közméltánylásával, a magyarosodás ügyében zászlóvivő volt. A magyar nyelv terjesztésére egy „nemzeti intézetet” indítványozott a megyén, melly 18,943 huszassal 15 krral alapított meg; a kamatok évenként ingyen kiosztott könyvek- és jutalmazásokra fordítván. Kubinyi ez intézet alelnöke volt. A nógrádi esperességben egyházi könyvtárt alapított, melly később a losonczy esperességi tanodában állítattott fel, mellyel egy olvasó és munkáló társulatot kötött össze. A társulat munkáit saját költségén nyomatta ki 1844—1845-ben, mellyek közé ő is irt két értekezést s 12 darab arany jutalom mellett „az emberi kegyelesek súlyedése okai és gyógyszerei” megfejtését tűzte ki.

Később a Bene Ferencz által indítványozott magyar orvosok gyűlésein gyakrabban találkozunk Kubinyi Agostonnal, melly gyűléseken többször mint elnök és alelnök működött, s felolvasásokat tartott következő czimek alatt : 1) *Kirándulás Pohorelláról a Királyhegyre*; 2) *az állattanról külföldön és Magyarhonban*; 3) *a papírról* (régiség- és természetani szempontból); 4) *Észrevételek a*

aljegyző lett. Az 1825-ki országgyűlésen a távollevők követéül jelöltetett ki, 1832-től 1842-ig mint főbiztos szolgálta a megyét. Mint buzgó protestans nagy részt vön az egyházi ügyekben is; egyházkerületi vagy egyetemes gyűlés alig volt nélküle. 1827-ben

társulatokról, különösen a magyar orvosok és természetvizsgálók nagy gyűléséről. Hasonló buzgóságot tanusított a magyar természettudományi társulat alapításában, mellynek előbb alelnöke, aztán elnöke, utóbb pártoló tagja lön s 300 pft. alapítványa mellett több

pályakérdéseivel e társulat életerét gyorsabb lüktetésbe hozta. Ez időközben jelent meg *Magyarországi mérges növények* című önálló műve 1842-ben. Ez időtájtban a moldva-jászvárosi, szász-altenburgi, mainzi és wiesbadeni természettudomány és a regensburgi fűvésztársulat tagjául nevezte, 1843-ban pedig a magyar nemzeti múzeum igazgatójává neveztetett. Mielőtt e hivatalt elfoglalá szakismeretgyűjtés végett Németországban 21 múzeumot látogatott meg. Utazása alatt egyszersmind törekedett nemzetünket s irodalmunkat közelebb megismertetni azon külföldiekkel, kikkel érintkezett; miért a hesseni nagyherceg a Lajos-lovagrend első osztályu vitézének nevezte, a württembergi király aranyérendpénzzel, a porosz király több aranyéremmel saját kezűleg irt levelek mellett, tisztelte meg. Haza érkezése után 1845-ben királyi tanácsossá nevezetett. 1845-ben egy magyar képtári társulat alapítása iránt szerencsés foganattal szólalt fel. Ezóta van nemzeti múzeumunkban képtári osztály a honi festők művei s jeles férfaink és honleányaink arcképeinek számára. Tudományos buzgalmaért a magy. tud. társ. is tiszteleti tagjául választá. Ujabbán szerencsével folytatott gyűjtést a feldult losonczy könyvtár számára.

Felszólítást intézett az országos terménykiállítás érdekében, melyet ha nem is kísért jelenleg eredmény, de olly kezdeményezés vala, melynek nagy jelentősége van a jövőben. Ő rendezett a nemzeti múzeum termeiben 1852-ben egy magyar „*Virág s gyümöleskiállítás*” is. Érem-, madártojás-gyűjteménye s 6 ezer kötetre menő könyvtára a tudományok nagy kárára a forradalom alatt, részben a Vidéfalván átvonuló oroszok martaléka lett. Az *ipoly-sajó-völgyi* vasúttársulat alapítása is az ő műve, valamint az ő fáradozásainak eredménye az is, hogy a múzeum udvarát az előbbi pusztaság helyett ma már szép sétány ékesíti. — Jelenleg pedig, mint múzeumunk igazgatója, annak rendezése körül sokasítja érdemeit. — Lehetlen szerencsésnek nem érzenie magát az olly hazának, kit hasonló tudományos munkás és buzgó honfiakkal áldott meg a gondviselés!

Both Benedek.

Nagy ez a nagy Magyarország;
— Tudj' Isten, hol a határa! —
De volna bár még akkora
Istentelen gonosz Bothnak
Nem akadna benne párja.

Addig vitte: szegény Álmot
Megfosztatta a szemétől; —
Most meg minden léptén nyomán
Arra kéri Kálmán királyt:
Foszsza meg az életétől.

Most megy alá a nap épen;
Es az este már közelget.
Szegény vak ül a demesi
Zárda előtt, az ut mellett.

„Milly szép lehet a természet! . . .
Ugy-e alkonyodik épen? —
Mért nem látom?! . . . mért van nekem
Szegény vaknak örök éjem?!

Mért nem látom?! . . . hova lettél
Szemeimnek szép világa? . . .
Megvakultam! — Mért is néztem
Annyit én a koronára! . . .

Mi csöppent rá a kezemre?
De meleg volt, most is érzem.
Talán köny volt? Talán te sirsz
Gábor testvér, jó testvérem?

Hol a kezéd? megölelek.
Hej ne sirass, ne szánj engem!
Számítlan sok az én bűnöm;
Hiszen én ezt megérdemlem!

Lódobogás hallik távol . . .
„Vezess be a guardiához.
Fáj a szemem, fáj a szívem:
Vezess inkább az oltárhoz.

A király is gyarló ember:
Ott a levél a kezében.
(Kálmán király! Kálmán király!)
Rá ütötte a pecsétjét
S rá irta a nevét szépen.

Istentelen Both Benedek
Fölkapott már a lovára.
Megy az a ló, repül a ló . . .
Hadd menjen csak, hadd repüljön:
Isten átka száll utána. —

Bűneimért imádkozom
Elátkozott bűnös lélek.
Gábor testvér jó testvérem
Jöjj siessünk, nagyon félek!“

Lódobogás hallik távol;
Es mindinkább fogy a távol:
Egy fekete lovag vált ki
A távolnak homályából.

„Halál vagyok, halált hoztam;
Lejárt neked már az élet:
Hiába futsz Álmos herceg,
Megtalállak még is téged.

Megtalállak, megkereslek . . .
Megy utána, fut utána . . .
— Örült ember, nem látod-e?
Ez itten az Istenháza!

Imádkozzál, imádkozzál;
Megőriz itt a jó Isten . . .
Ne félj, ne félj, az ördögnek
Elvész a hatalma itten.

Both Benedek visszajed:
Az áldozat ottan térdel,
Álmos herceg ottan térdel
Összekulcsolt két kezével.

Haboz . . . haboz, — majd leküzdi
S az oltártól ránczigálja.
— Örült ember, nem látod-e?
Ez itten az Istenháza.

Zugnak már a szerzetesek:
Ki ez örült? ki e dőre?
Fogjátok el! . . . Halált rája!
Halált a szentségtörőre!

Fogjátok el! . . . És mennek már,
És keresik; de hiába:
Fölkapott már a lovára.
— Isten átka száll utána. —

. . . Sötét este, sötét erdő . . .
Nagy sietve lovag vágat.
Utat vesztett — és szabadon
Éreszti a kantárszárát.

„Hol járok én? . . . Jól megyek-e?
Nem látom a sötét éjben.“
— Ez az ut a halál utja:
Vágtass lovag, jól mégy épen.

Ez az ut a halál utja . . .
„Eltévedtem! eltévedtem! . . .
Hah de félek! hah borzadok! . . .
Vágtass lovam sebesebben.

Mi beszél itt? mi susog itt? . . .
Mit akarnak itt ez árnyak? . . .
Kihalt szemek! . . . Álmos herceg
Tégedet is köztük látak! . . .“

Sötét este, sötét erdő . . .
Nagy sietve lovag vágat!
Vágtat és egy láthatatlan kéz
Megrántja a kantárszárát.

Horkol a ló, ágaskodik;
Es azután toványargal.
— Gazdátlan ló, hol a gazdád?
Mi történt a lovagoddal?

Both Benedek nyakát törte;
Ottan fekszik a vérben:
Kimondta rá ítéletét
Az Ur fenn a magas égből.
Magyar.

Egy régi jó magyar város az alföldön.

(Képek a tizenhetedik századból).

Irta GYÖRY VILMOS.

Nagy jótétemény az attól, a ki fölruházta az embert értelemmel, hogy adott neki képességet megemlékezhetni a multról.

Mennyi örömet ad a visszaemlékezés!

Ha boldog napoknak örvendünk, jól esik visszavezetni lelkünket a mult napokra s fölleplezni azt a fátyolt, melyet a jöteendő idő rávont szenvedéseinkre; ha szép volt a mult s örömet, boldogságot hoztak annak napjai, a jelenben pedig több az örömnél a bánat, több a szomorúság mint a vigalom: fájó lelkünk ismét csak visszagondol a multa s a mint elrévedezik annak boldogságán, fölvidul általa bánatából és föltűnik előtte a remény, hogy a mit elragadott a jelen, a jövő ismét meg fogja teremni azt, az örömet, a boldogságot.

A multból akarok néhány képet fölidézni én is.

Es a mint a lelkem elrévedezik azokon az egyszerű, őszinte arcokon, a kiknek minden vonásában ott van kifejezve a becsületesség, a vallásosság, az erény, úgy örülök annak, hogy én is megtanultam emlékezni!

I. Illetlen szóért illő jutalom.

Van ennek a mi jó magyar népünknek egy igen rossz szokása, a melly ollyan kevésbé illik ahhoz a nyílt, becsületes arczhoz, ahhoz a tiszta, őszinte szívhez.

Annál szomorúabb, hogy megvan nálunk e szokás, minél inkább látjuk, hogy a művelt népek menttek tőle egészen. Ez a gonosz szokás a *szitok*, a *káromlás*. Mikor a heves magyarvér fölizgul, megered a nyelv is, és nem kimél semmit sem a földön sem a föld felett, hanem szórja a sok átkot, s hangoztatja az átkozódó szavakat a legválogatottabb czifraságban.

Es fájdalom, hogy úgy van ez valóban. Pirulnunk kell érte. Ha annyiszor ejtenék ki ajkainkon az Isten nevét buzgó imádságban, a hányszor káromló szavakat mondunk, valóban több áldás volna rajtunk.

Művelteknek akarjuk mondani, hitetni magunkat s a mig nem hagyjuk el ezt a szokást, nem gyarapodunk az erkölcsiségben; pedig nincsen a nélkül műveltség.

Nem tanultuk mi azt apáinktól, a magunk vétke az. Ne rójjátok azt föl elődeiteknek bűn gyanánt, a miben magatok vagytok hibásak; azok nem ismerték ezt!

Nemzetes Oláh Mihály uram vezette akkor Nagy-Körös városának minden ügyét, baját, viselvén a főbírói hivatalt dicsérendő igazszívűséggel s példás jámborsággal. — És nem csoda, hogy illy érényes volt a férfi, a kiről megemlékezni akarok, mert hiszen a Magyarföld szülte őt s pedig annak is Nagy-Körös városa.

Azok közé a férfiak közé tartozott ő, a kikre büszke lehet minden város, mert bizony nem hoztak szégyent szülőföldünkre; s

kik meg tudták mutatni, hogy kis körben is lehet áldásosan működni.

Szerencse volt a városnak, hogy ilyen férfit kormányozta ügyeit s kitüntetés a férfinak, hogy olyan város bízta őt meg ügyeinek vezetésével, mint a minő szülővárosa volt.

Nem volt ez a város kiterjedett vagy szerfölött nagy, és gazdag volt még is, mert birta a legnagyobb kincset, a mivel méltán lehet dicsekedni, a kölcsönös testvéri szeretet, a jámborságot. Nem az arany tesz nagygyá, hanem a szívnek érzelmé.

Hanem fájdalmas az, hogy nincs fa, mellynek gyümölcsében egy-két férges ne találtatnék, melly rontja amazok becsét. A természet is igen jól tudja ezt, és elhozza a szelet, a melly megrázza a fát, és megrengeti annak ágait, s míg az épek, teljesen szépen csüggenek az anya tápláló kebelén, a roszak lehullanak, és elvesznek.

Együttült a három város tanácsa, azok a komoly tisztas arcú öreg emberek, a kik előtt önkénytelenül meghajol a ki közéjük lép, oly komoly méltóság ül e magas homlokokon. — A mikor törvéynapja volt, nem elégette meg Körös városa, hogy egyedül ő magából álljon a tanács, hanem férfiakat kért a jó szomszéd Kecskemét és Cegléd városaitól, hogy az ítéletet, melly hozatni fog, annál több igaz ember vizsgálja meg, s mondja ki róla véleményét. *)

Milyen tiszteletre méltó arcok! Azok a galambfehér hajszálak ott a magas homlok mellett bizonyára mindenik fején becsületben öszültek meg, s ezekről az ajkáról, mellyeket majdnem minden férfinál bajusz és szakáll köröznék, nem hangzott alá egyéb egy félszázados életen keresztül az igazságnál. — Vállaikról egyszerű, fény nélküli köntös simult alá, s annál tiszteletre méltóbbak voltak ez alakok, mert a való drágakőnek annál jobban látszik ragyogványa, minél kevesebb körötte a diszitmény.

A tanácskozás folyt. Több ügy volt már végezve, midőn egyike a férfiaknak föllállott ülőhelyéből, és megkérdezé Oláh Mihály urat, mi eredményrel jártak el vajjon azok a városi tizedesek, a kiket a főbíró kiküldött, hogy behoznák Bálint János gazdát, a ki nek az a szerencsétlen sorsa volt, hogy négy lova, vigyázatlanságából az örzőnek, átment az esküdt Csapó Lőrincz földére? — A főbíró jószívűséggel mondá el, hogy ő kiküldé ugyan a hajdukat, s azok vissza is tértek már, de az embert be nem hozták, sőt annyira kimentették, oly helyes okokkal tudták bebizonyítani, hogy az egész rendetlenségnek csak egy kevés vigyázatlanság volt az okozója, a kár pedig oly csekély, hogy az ugyan nem érdemel szót sem.

Csapó Lőrincz uram alacsony kis ember volt, rövid nyakkal, mellyen át hamar fejébe, arczába szökemlett a vér, s tette őt rögtön haragossá.

— Mit? — pattant föl az esküdt — hát én egy pár hajdu miatt ne jussak az én jogomhoz?

A főbíró igen szépen kimentette a dolgot, sőt a város tizedeseit meg is dicsérte illően.

Már ekkor a férfit nem tudott magán uralkodni.

— De ebanyáju hitetlen pogány bestia kurafiai! — kiálta föld neki haragudva — megdühödött anyáju lelke! **) hát egy esküdt tartozik e engedelmeskedni, vagy —

A férfit még be sem végezte ingerült szavait, midőn a hang egyszerre elhalt ajkain, s még csak most jött észre, hogy mit cselekvék.

A mint a káromló szavakat kimondotta, az egész jelenlét elborzadt a káromlásra. Hány év mult azóta, mióta ilyen átkos hangokat hallottak. Avagy, hogy van az, hogy ez embert ők ismerik régebben, ismerték a szülőit, a kik mind jámbor istenfélő emberek voltak maguk is. Hogy lehet olyan derék apának olyan gonosz gyermeke.

Oláh Mihály uram fölemelkedék ülő helyéből. Arcza olyan tiszteletet parancsoló volt, és oly komoly. És tudták azt a jó tanácsbeliek, hogy a mikor e szép, agg arczról eltűnik az a vidor, kedves mosoly, az a nyájas szelidség, melly jámbor öregek tulajdona, akkor következnie kell valaminek.

A tanácsfőnök megszólalt.

— Csapó Lőrincz uram, kegyelmedtől nem vártam volna ilyen szavakat. Az átkozódást nem ismeri a mi népünk, annyival in-

kább kerülnünk kell azt nekünk, mert ha megbízott bennünket ez az érdemes város azzal, hogy vezessük az ő ügyeit, mindenben úgy kell élnünk és cselekednünk, hogy a jóban gyarapítsuk a mi népünket. Kegyelmedet a büntetés el nem kerülhetné még akkor sem, ha igazságos volna is a harag, a melly lelkében föllobbant; annál büntetésre méltóbb azonban, minthogy okot nem adott rá senki. Ilyen dolgot értelmes ember nem cselekeszik, a kiből pedig nincsen értelem, az másokat nem vezethet.

Ünnepélyes csendesség következék ezen szavakra. — A vádlott ott állott elkomorulva, szótlanul. A kimondottat nem lehetett többé visszavonni. —

Azután a főbíró távozást inte neki.

Mikor Csapó Lőrincz uram eltávozott a teremből, akkor kezdődék meg a tanácskozás, hogy minő módon kell megmutatni mindeneknek, miszerint bünhődik az, a ki vét a közjó, a közérkölc ellen. És elhatározták, hogy a ki gonosz beszédre, illetlen szóra nyitotta meg ajakát, az a tiszta ajkakkal együtt nem fog imádkozhatni; mert úgy nem volna különbség erény és bűn között. Ki fog tehát zárni az egyházból minaddig, a míg az ekklézsiát meg nem követi elkövetett tetteért; csak, ha a nép megbocsát, lehet újra tagja az egyháznak.

Ekkor nagy büntetés volt az, ha valakinek meg nem engedte belépni szabadon az egyházba, s imádni ott az Istent, igaz buzgalommal mint a többi jámborok.

Ezen kívül, minthogy e helyen feledkezett meg magáról annyira, s megszensteleníté szavaival e termet, többé abba lépnie nem szabad. Inkább álljon üresen fele ezeknek a székeknek, semmint hogy olyan férfiak foglaljanak helyet azokon, a kik hatalmuk érzetében elégnék hiszik beszélni az erényről, de magok nem cselekeszik azt.

És a midőn szétváltak a férfiak, akkor sem szüntek meg sajnálkozni azon, hogy ilyen eseményt is meg kelle érniök, a melly nem válik dicsőségére a városnak. — — — — —

Az ezen eseményre következő vasárnap igen ritka nap volt Nagy-Körös városára nézve.

Egy tanácsférfinak kell ekklézsiát követni. — A példa igen erős, hanem igen igazságos.

Meg kondult ünnepélyesen a harang, a melly az igaz Istennek tiszteletére hívta egybe a híveket, hogy hallgatván a szónokszeről a szent ígéket, gyarapodjanak minden jóban és igazban. — A haragnak soká sem kelle hangzania, és megürültek a lakoházak s megtelt az Istenháza; És a mint belépett minden egyes polgár az egyházba, s oda pillantott a szónokszer felé: elkomorult az őszinte arc.

— Sokat kellett megérnünk. Irgalom istene ne hagyj el bennünket!

Az oltár előtt fekete posztóval beterített szék állott, rajta ült Csapó Lőrincz, méltó keserűséggel kebelében, hogy most e nép mind tudja mit tett ő, s milyen gonosz volt tőle, azon módon cselekedni.

Fekete leplet vontak eléje, hogy a vétke arcán meg ne botránkozzék a nép; azután elkezdődött ájtatosan az ének.

— Haragodnak nagy voltában!

Mély érzés, valódi lelkesültség hangzottak ki az énekből, melly a midőn elvégződött, nagy tiszteletű Tyukodi Márton uram föllépett a szónokszerre; az is olyan bánatos arczeal, hogy példa fordult elé, a mellyről eddigelé fogalmuk sem volt a jó körösieknek. És a szónoklatban, mellyet igaz lelkesedés vezetett ajakára, gyönyörűen elmondotta, mennyire tartozik teljesíteni mindenki a maga kötelességeit, s milyen boldogtalan az az álladalom, mellyben az ellenkező történik. Szónoklat végeztével a bűnhődöt fedő lepel levétetett. — Ilyen ősz szakál, s még is büntetésre méltó!

Azután Tyukodi Márton uram oda fordult a fekete széken ülőhöz: — Irgalmas a kegyelemnek mindenható Istene — mondá, s megbocsát azoknak, a kik megbánják az ő vétkeiket, nem színből hanem igaz lélekből. És kegyelmes az Ur, hogy megengedi annak is, a ki káromlásra nyitotta meg ajkait, hogy újra imát rebegheszen azokon. — Borulj le tehát, bűnös, a te Urad istened színe előtt és imádkozzál én velem.

Azután imádkozék a tiszteletes férfit. S midőn bevégezte ezt is, akkor fölolvasta a bűnt, mellyet a bűnhődő elkövetett, s fel, hogy megbánja az azt igazán, őszintén. A bűnhődőnek pedig épen úgy fénhangon el kelle mondania mind e szavakat; és mondotta is

*) Nagy-Körösi krónika 24. l.

**) Csapó L. saját szavai. L. Körösi kron. 25. lap.

töredezett hangokon, melyeken észrevehető volt, hogy a bánat beszél a férfuból. — Így tehát az egyház újra a maga kebelébe fogadta őt, s megengedte Csapó Lőrincznek, hogy hitsorsosaival együtt fohászkodhassék föl Istenéhez, föl ezentul ismét.

Hanem az a szék ott a tanácsteremben soká betöltetlen maradt, s emlékeztetébe hozta minden jelenlevőnek: hogy a kit bizalommal tisztelt meg a nép, törekedjék az arra méltó lenni; s a ki nek kötelessége fölügyelni mások erkölcsi életére, a jámborságnak utján haladjon az maga is, mert ha letér onnan csak egyszer is, nem méltó többé, hogy az egykor megnyert bizalommal újra megajándékoztassék! *)

(Folytatás következik.)

Nagyváradai állandó magyar színház.

Az e tárgyban eddigelé gyéren történt hírlapi említések sem elegendő, sem helyes fogalmat az ügy mibenlétéről nem adván, részint a mindenütt hő részvéttel találkozott ügy érdekeltsege, részint a közönség tájékozhatása tekintetéből, — vonatkozva különösen a Pol. Ujd. 29-ik számában tett közleményre — szükségesnek látták alóírtak következő felvilágosítást közléni, remélve, miszerint az ezen mindnyájunk által méltó lelkesedéssel felkarolt — s ha Isten egyező jó akaratával s nemzet szeretettel megáld — ki is viendő nagy eszménk érdekében figyelemre találand.

E nagyváradai állandó magyar színház eszméje a mult 1856-ki dec. havában — városunk szellemi s anyagi emelkedését mindenkor buzgón ohajtó s tervezgető M... polgártársunk lelkében keletkezett, ki annak a jelenkor — s Várad beállott fényes jövőjénél fogva

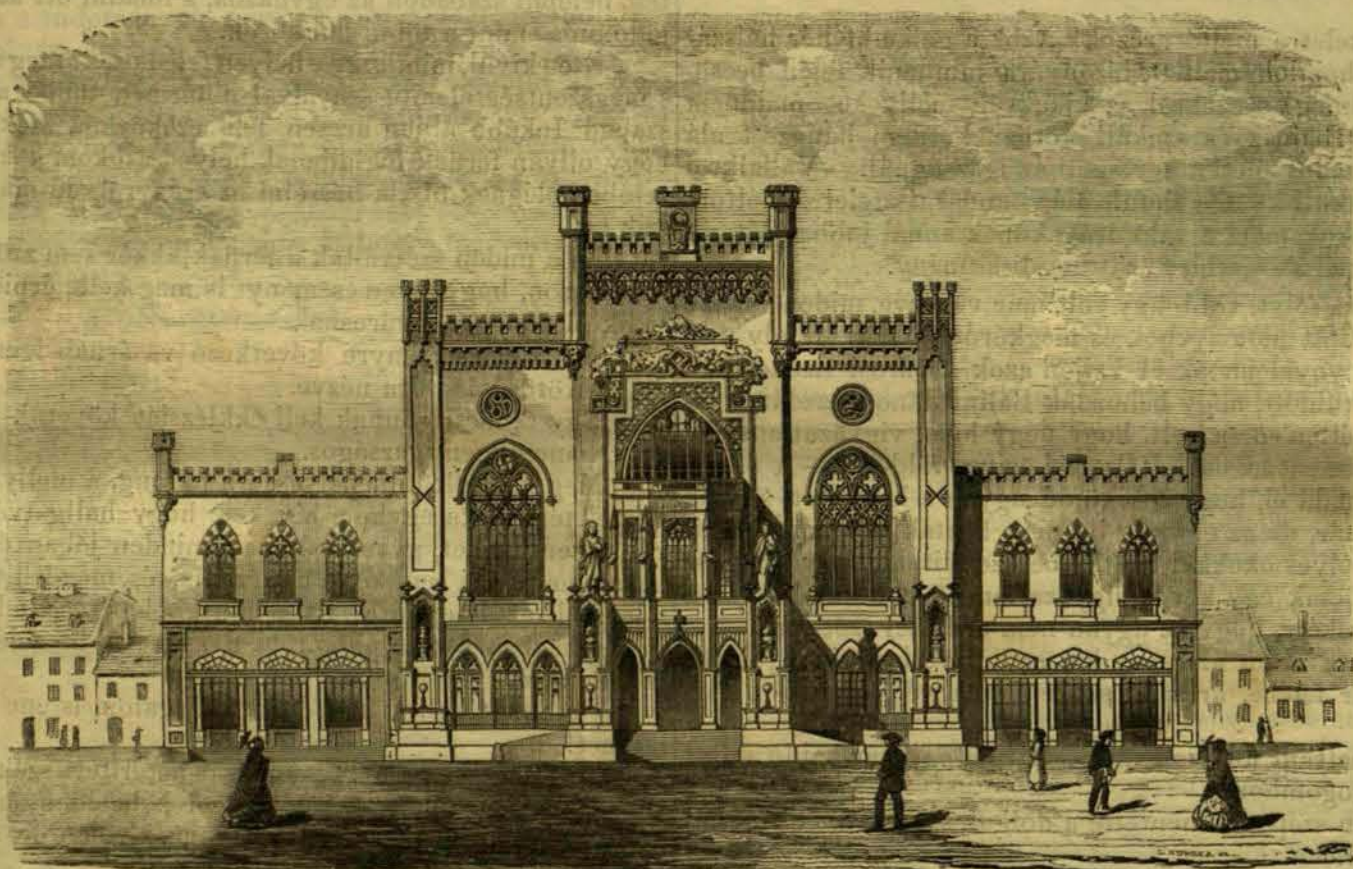
is már tovább halaszthatlanná vált szükségessége több lelkes polgárok figyelmét s részvételét felhíva s megnyerve: fáradhatlan közreműködésével az értelmes polgárság jobb és nagy részének — e nagy eszme létesítésére rögtön minden lépések megtételtek.

Így lön megkeresve mindenek előtt egy polgári küldöttség által dr. G... ur tolmácsoló vezérlete alatt a helyben székelő cs. kir. rendőrfőnök ur, lehető összegyűlések kikérése végett, kinek e nemzeti ügy érdekében nemes szívüleg tett nyilatkozata s hivatalos közreműködésének szíves felajánlása, tanácsa, utasítása valóban nagy örömet s bátorságot kölcsönzött. — Így lön e kezdeményező társulat rögtönzött ülésében papírra tett szándoka és programja a városi hatóságnak, előlegesen is bemutatva, s e hatóságot képviselő cs. kir. polgármester ur s tanácsosa e szent, és a város díszét, és hasznát előmozdító ügy pártfogására ismét küldöttség által felkérve s megnyerve. — Így kerestetett meg egy számos tagból álló polgári dísz küldöttség által — pártfogás kikérése végett cs. kir. helytartó mélt. gr. Zichy Hermann ur, ki ügyvéd N. J. választott küldöttségi elnök őszinte és szép előadására s kérelmére adott válasza, s a nemzetiség ügyében illő magyar lelket tanusító válaszában

ez utószavak ismétlésével bocsátotta el a küldöttséget: „ismét ajánlom és szívökre kötöm önöknek, mikép e szép szándok és terv, mit olly lelkesedve felfogtak: ne legyen — rossz szokásunkként nekünk magyaroknak — szalmatűz, — ne maradjon papíron, hanem kívánom, hogy a nemzet és e polgárság dicsőségére, hasznára mielőbb létesüljön. — Hivatalom mindenkor nyitva áll önöknek, s az ügy gyorsítására minden lehetőt megteszek.“ — Így lön az ügy folyamának lehető rövidítése s időnyerés tekintetéből a kezdeményező társulata által és költségén Debreczenbe küldve mérnök M — ur, a hírlapok szerint már ott teljesen rendbe hozott színházra vonatkozó okiratok, tervek stb. megszerzése végett, — de a hol tervet egyáltalában semmit, s csak társulat alakításával küszködő néhány lelkesek által — ponocasum — esetére összeirt alapszabályokat találva: ezek másolatban áthozattak, majd az építendő színház számára eleve kinézett s a felemlített programban is érintett helyiségre M — mérnök ur által, egy a társulat céljainak úgy, mint rendeltetésének teljesen megfelelő színház terveztetett; s a fentebbi alapszabályok az ahhoz kötött viszonyokhoz idomítottak.

És mindezekre nézve, a naponként növekedő lelkesedés melege, s a kezdeményező társulat önérdékét megtagadó tevékenysége olly gyors fejlődést idéztek elő, miszerint, a már egyébként is szé-

les terjedtségben élő ügynek közönség elébe állítására f. évi mart. elején ez alakuló színházegyletnek egy igen fényes közgyűlése volt, melynek eredménye lön: elsőben is, a kezdeményező programjába kitett helyiségre (melly a társulat sine qua non-ja) a befejeztendő részvény-tőke kifizetéséig terjedő ingyen átengedéseérti folyamodvány a városhoz, — aztán egy tagból álló bi-

Nagyváradai állandó magyar színház.

zöttmány kinevezése a további ügyek kezelésére s az alapszabályok bemutatására.

E folyamodvány rögtön be is adatott, a kérvény a város által — dicséretére szolgáló nyilatkozattal megadatott, s megerősítés végett felsőbb helyre terjesztetvén, onnan a mult jun. hóban — 50 évi szabad birhatási idő feltétele alatt — vissza is jött; azonban ez 50 év, a kinevezett bizottmány által (jóllehet mi mindnyájan ellenkező véleményben levén, az ügyet ezzel is csak hátráltatni nem ohajtánk) igen megszorítónak találtatván, annak az első folyamodásban időre leendő kiterjesztéseért ujlag folyamodvány terjesztetett fel. — És most az ügy e stadiumban van, s a közönség azon meggyőződésben, miszerint kérése kétséget nem szenvedőleg teljesedve lesz, melynek megnyerésével, hogy ha a jelenbeni bizottmány, ismert erélyességéről a közönségben élő jó fogalmat meg nem hiusítandja, s azt több-több életrevalóság tanusításával megerősítendi (miről kételkednünk nem lehet) nagy célunk sikerét minden bizonynyal mielőbb elérendjük.

Tájékoztul, számos ügyfeleink számára, kívántuk e színház helyiségére vonatkozó ténnyel, s a színházterv homlokrajzát is, a tiszt. szerkesztőség szíves fogadására számítva, mellékelni.

E ténnyel látható: miért e hely a társulat sine qua non-ja?

*) Az esemény mint megtörtént tény föl van jegyezve. N.-Kőrösi krónika 25. l.

t. i. mert ez a kereskedés gyupontja, s a sajátképi színháznak jövedelmező mellék épületekkel körülvétele, s így lehető legjobb jövedelmezésre leginkább alkalmas. — Ez által az ugynevezett *kis piac* is négyszög alakot nyer, s palotaszerű kerítvényével egy-két alkotandja a legszebbeknek; a két oldalon hagyandó széles utcákat, s hátul a két egyház közötti térs kis piactól környező épületek becsé pedig roppantul emelkedend.

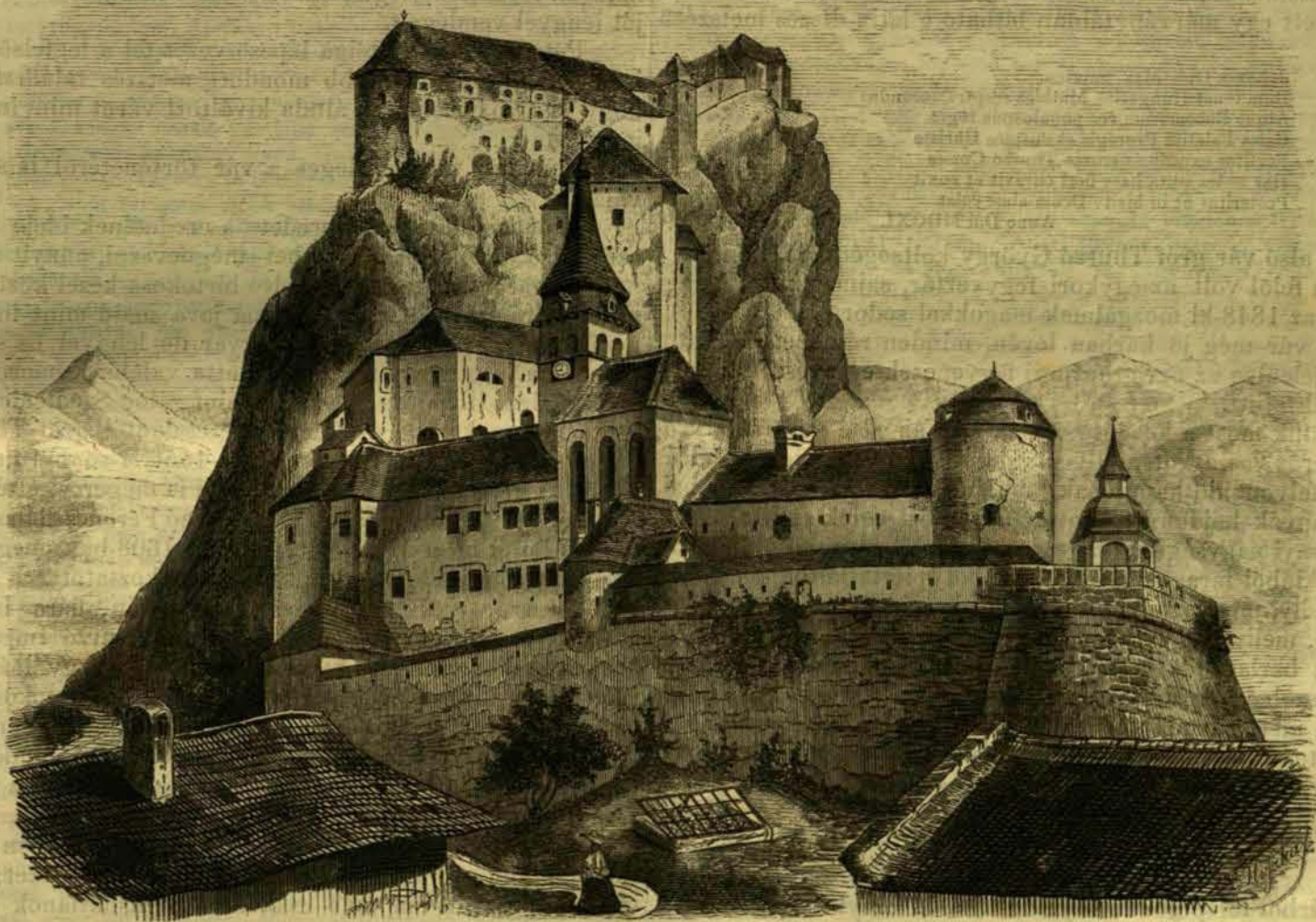
A homlok rajz, e leendő színház épület, *kis piactra* néző részét mutatja, s mi teljes meggyőződésben vagyunk, miszerint ez épület, melly tervben is valami meghatározott városunk díszé leendő.

Mi pedig ennek jövedelmezési s kényelmi belső czélszerűségét illeti: a közepén álló sajátképi színház két kis világító, hosszú udvarral lesz különözve a bérépületektől. — A színházépületben, — a gyalogok és kocsik számára külön terrassok, száraz bejárások, nagy előcsarnok, lépcsőzetek s ezek alatt is körül álló boltocsák, pénztár s felügyelői szobák stb. kívül, van egy ovalalaku mintegy 8 öl széles, bálók tarthatására a színpaddal egy niveau-ra emelhető talajjal bíró nagy nézőterem mintegy 320 ülőhelylyel, körül

Arvai vár.

Az arvai vár egy szoros völgyben, mondhatni Árva megye közepén fekszik, a völgyet képező Priszlop, Kicsera s Knazsai hegyektől egészen elszigetelten függő szikla ormán, keletről az Árva folyó, északról Priszlop-hegye, délről s nyugatról az északi s keleti részről Gallicziába vezető országutak egyesülésénél a vár tövében Várallya helység övezik. Kilátása, mellynek keletről a távol kéklő örökös hóval borított Kárpátok szikla bércei, délnyugatra a turóczi hegyek vetnek határt, kellemesen lepi meg nemcsak az idegen látogatót, de a bennszülöttet is.

E vár hármassal vala, s mindegyike a három várnak egymástól elkülönözve levén, már az építési módor is mutatja, hogy nem egyszerre épültek. — Keletkezének korát, valamint első építőjének nevét is a bizonytalanság homálya fedi. A hagyomány szerint a fellegrát templarius szerzetesi barátok építették; de bár ki legyen első alapítója? Annyi bizonyos, hogy a XIV. században Mátyás idejében már mint neves erősség szerepelt.

Arvai vár.

3 sorban, 60 többnemű páholylyal, fedett és nyílt karzatokkal, mellyek összesen 1500—2000 helyet adnak; van egy 7 öl mély, de szükség esetén 12 ölre mélyíthető színpad, e körül 4 öltöző szoba, díszitménytár, s ezek felett festőterem, ruhatár stb.; — elől a díszcsarnok felett: iroda, könyvtár, nagy társalgási terem, s ezek felett egy nagy terem, kijárással a két melléképület fedélterasszára. — A melléképületekben földszint van kávéház, cukrászterem, 10 bolt, mindegyik illető helyiségekkel ellátva; — az emeletben 6 lakás, 3, 4 és 5 szobából álló, s konyha és kamrákkal. — A pince osztályban két közétkező, lakok, pincek, raktárak s gépezet helyiségek. — Mind ezen melléképületek könnyű számításu jövedelme, a sajátképi színházépület számításba nem jöven, évenként mintegy 12,000 pftra van téve. *)

Többen.

*) Ezekből láthatni: minő nagy hiányában van ez ügy alapjában ismeretnek azon közlő, ki a Pol. Ujd. 29-ik számában így ír: „A színházügyben első tettelegesség lépést az ott működő színtársulat tette.” — E valóban szegény volna ezen — a közlő szavai szerint is — tősz gyökeres magyar város polgáira, ha ilyesmi nem saját keble sugallatából telnek ki s jól tudjuk, mikép az itt működő színtársulat, távolról sem kívánja — mert nem is kívánhatja — ez elsőséget magának sajátítani s e kitétel bennünket ugyan lefo-

A meredek bejárás nyugoti, azaz a helység felőli oldalról vezet fel. A legelső kapu felett ma is jó állapotban levő s őrtanyául szolgáló szoba van. Alig 30 lépésnyire nyílik a második kapu, felette szinte lakható szobák vannak, mellytől közvetlenül kezdődik egy hosszú bolthajtásos folyosó. A folyosó homlokzatán e latin felírás olvasható: „Post conflagrationem totius arcis totalis restauratio facta sub Direct. Excellmi Dni Comitis Francisci Zichy de Vásonkeő Anno 1800.” Innét mintegy 10 lépésnyire a harmadik kaput találjuk. Ezen kaputól balra egy tágas négyszegkövekkel

zött, a színtársulatot pedig megpirítá, de magát is nevétségig elárlá! Azonban e jó közlő ur — kinek (mintán ugy látszik sem az ante, sem az in praesenti actákban egy bakmát sem tud) e jelen sorok elolvasását különösen ajánljuk — közlését azon körülményből meríté, miszerint e mindenesetre dícséretet és köszönetet érdemlő színtársulat, derek igazgatója — e tervben levő színház javára, fele jövedelemmel tett felajánlását, mult jun. 25-én egy e színház részére 140 pftot jövedelmezett (de műkedvelők által érdekesített) előadással váltotta be, melly 140 pft., a május 25-én rögtönzött reünio, 68 pft. 20 kr. jövedelmével együtt, összesen 208 ft 20 kr. pp. a takarékpénztárba tétetett le. — Elégé sajnós, mikép sem ez előadásnak, sem eredményének, sem más figyelemre méltó és szükséges dologoknak avatott és biztos közlője körünkben nem tud kikerülni! — Többen.

töredezett hangokon, melyeken észrevehető volt, hogy a bánat beszél a férfuból. — Így tehát az egyház újra a maga kebelébe fogadta őt, s megengedte Csapó Lőrincznek, hogy hitsorsosaival együtt fohászkodhassék föl Istenéhez, föl ezentul ismét.

Hanem az a szék ott a tanácsteremben soká betöltetlen maradt, s emlékeztetébe hozta minden jelenlevőnek: hogy a kit bizalommal tisztelt meg a nép, törekedjék az arra méltó lenni; s a ki nek kötelessége fölügyelni mások erkölcsi életére, a jámborságnak utján haladjon az maga is, mert ha letér onnan csak egyszer is, nem méltó többé, hogy az egykor megnyert bizalommal újra megajándékoztassék! *)

(Folytatás következik.)

Nagyváradai állandó magyar színház.

Az e tárgyban eddigelé gyéren történt hírlapi említések sem elegendő, sem helyes fogalmat az ügy mibenlétéről nem adván, részint a mindenütt hő részvéttel találkozott ügy érdekeltsege, részint a közönség tájékozhatása tekintetéből, — vonatkozva különösen a Pol. Ujd. 29-ik számában tett közleményre — szükségesnek látták alóírtak következő felvilágosítást közléni, remélve, miszerint az ezen mindnyájunk által méltó lelkesedéssel felkarolt — s ha Isten egyező jó akaratával s nemzet szeretettel megáld — ki is viendő nagy eszménk érdekében figyelemre találand.

E nagyváradai állandó magyar színház eszméje a mult 1856-ki dec. havában — városunk szellemi s anyagi emelkedését mindenkor buzgón ohajtó s tervezgető M... polgártársunk lelkében keletkezett, ki annak a jelenkor — s Várad beállott fényes jövőjénél fogva

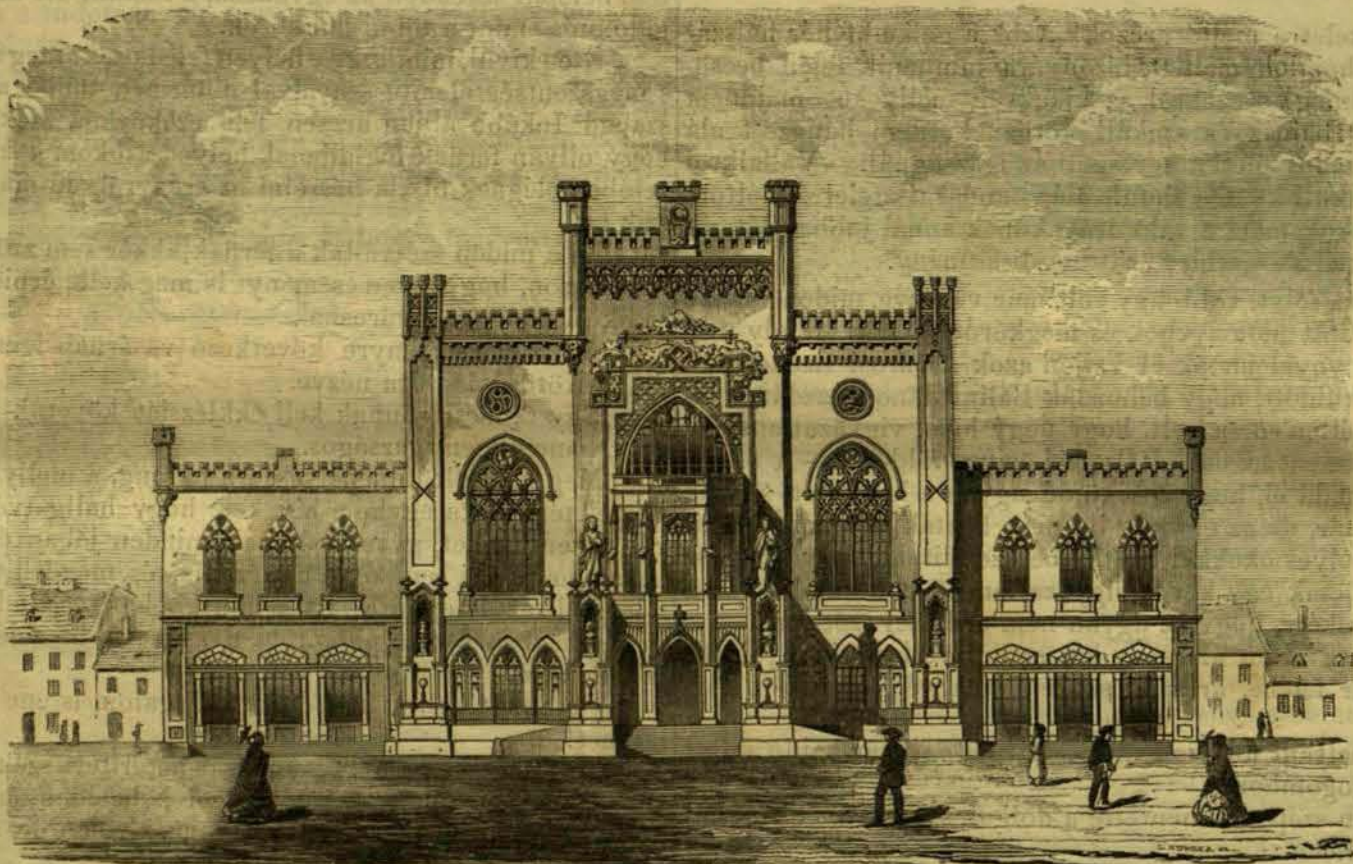
is már tovább halaszthatlanná vált szükségessége több lelkes polgárok figyelmét s részvételét felhíva s megnyerve: fáradhatlan közreműködésével az értelmes polgárság jobb és nagy részének — e nagy eszme létesítésére rögtön minden lépések megtételtek.

Így lön megkeresve mindenek előtt egy polgári küldöttség által dr. G... ur tolmácsoló vezérlete alatt a helyben székelő cs. kir. rendőrfőnök ur, lehető összegyűlések kikérése végett, kinek e nemzeti ügy érdekében nemes szívüleg tett nyilatkozata s hivatalos közreműködésének szíves felajánlása, tanácsa, utasítása valóban nagy örömet s bátorságot kölcsönzött. — Így lön e kezdeményező társulat rögtönzött ülésében papírra tett szándoka és programja a városi hatóságnak, előlegesen is bemutatva, s e hatóságot képviselő cs. kir. polgármester ur s tanácsosa e szent, és a város díszét, és hasznát előmozdító ügy pártfogására ismét küldöttség által felkérve s megnyerve. — Így kerestetett meg egy számos tagból álló polgári dísz küldöttség által — pártfogás kikérése végett cs. kir. helytartó mélt. gr. Zichy Hermann ur, ki ügyvéd N. J. választott küldöttségi elnök őszinte és szép előadására s kérelmére adott válasza, s a nemzetiség ügyében illő magyar lelket tanusító válaszában

ez utószavak ismétlésével bocsátotta el a küldöttséget: „ismét ajánlom és szívökre kötöm önöknek, mikép e szép szándok és terv, mit olly lelkesedve felfogtak: ne legyen — rossz szokásunkként nekünk magyaroknak — szalmatűz, — ne maradjon papíron, hanem kívánom, hogy a nemzet és e polgárság dicsőségére, hasznára mielőbb létesüljön. — Hivatalom mindenkor nyitva áll önöknek, s az ügy gyorsítására minden lehetőt megteszek.“ — Így lön az ügy folyamának lehető rövidítése s időnyerés tekintetéből a kezdeményező társulata által és költségén Debreczenbe küldve mérnök M — ur, a hírlapok szerint már ott teljesen rendbe hozott színházra vonatkozó okiratok, tervek stb. megszerzése végett, — de a hol tervet egyáltalában semmit, s csak társulat alakításával küszködő néhány lelkesek által — ponocasum — esetére összeirt alapszabályokat találva: ezek másolatban áthozattak, majd az építendő színház számára eleve kinézett s a felemlített programban is érintett helyiségre M — mérnök ur által, egy a társulat céljainak úgy, mint rendeltetésének teljesen megfelelő színház terveztetett; s a fentebbi alapszabályok az ahhoz kötött viszonyokhoz idomítottak.

És mindezekre nézve, a naponként növekedő lelkesedés melege, s a kezdeményező társulat önérdékét megtagadó tevékenysége olly gyors fejlődést idéztek elő, miszerint, a már egyébként is szé-

les terjedtségben élő ügynek közönség elébe állítására f. évi mart. elején ez alakuló színházegyletnek egy igen fényes közgyűlése volt, melynek eredménye lön: elsőben is, a kezdeményező programjába kitett helyiségre (melly a társulat sine qua non-ja) a befejeztendő részvény-tőke kifizetéséig terjedő ingyen átengedéseérti folyamodvány a városhoz, — aztán egy 7 tagból álló bi-

Nagyváradai állandó magyar színház.

zottmány kinevezése a további ügyek kezelésére s az alapszabályok bemutatására.

E folyamodvány rögtön be is adatott, a kérvény a város által — dicséretére szolgáló nyilatkozattal megadatott, s megerősítés végett felsőbb helyre terjesztetvén, onnan a mult jun. hóban — 50 évi szabad birhatási idő feltétele alatt — vissza is jött; azonban ez 50 év, a kinevezett bizottmány által (jóllehet mi mindnyájan ellenkező véleményben levén, az ügyet ezzel is csak hátráltatni nem ohajtánk) igen megszorítónak találtatván, annak az első folyamodásban időre leendő kiterjesztéseért ujlag folyamodvány terjesztetett fel. — És most az ügy e stadiumban van, s a közönség azon meggyőződésben, miszerint kérése kétséget nem szenvedőleg teljesedve lesz, melynek megnyerésével, hogy ha a jelenbeni bizottmány, ismert erélyességéről a közönségben élő jó fogalmat meg nem hiusítandja, s azt több-több életrevalóság tanusításával megerősítendi (miről kételkednünk nem lehet) nagy célunk sikerét minden bizonynyal mielőbb elérendjük.

Tájékoztul, számos ügyfeleink számára, kívántuk e színház helyiségére vonatkozó ténnyel, s a színházterv homlokrajzát is, a tiszt. szerkesztőség szíves fogadására számítva, mellékelni.

E ténnyelből látható: miért e hely a társulat sine qua non-ja?

*) Az esemény mint megtörtént tény föl van jegyezve. N.-Kőrösi krónika 25. l.

t. i. mert ez a kereskedés gyupontja, s a sajátképi színháznak jövedelmező mellék épületekkel körülvétele, s így lehető legjobb jövedelmezésre leginkább alkalmas. — Ez által az ugynevezett *kis piac* is négyszög alakot nyer, s palotaszerű kerítvényével egy-két alkotandja a legszebbeknek; a két oldalon hagyandó széles utcákat, s hátul a két egyház közötti térs kis piactól környező épületek becse pedig roppantul emelkedend.

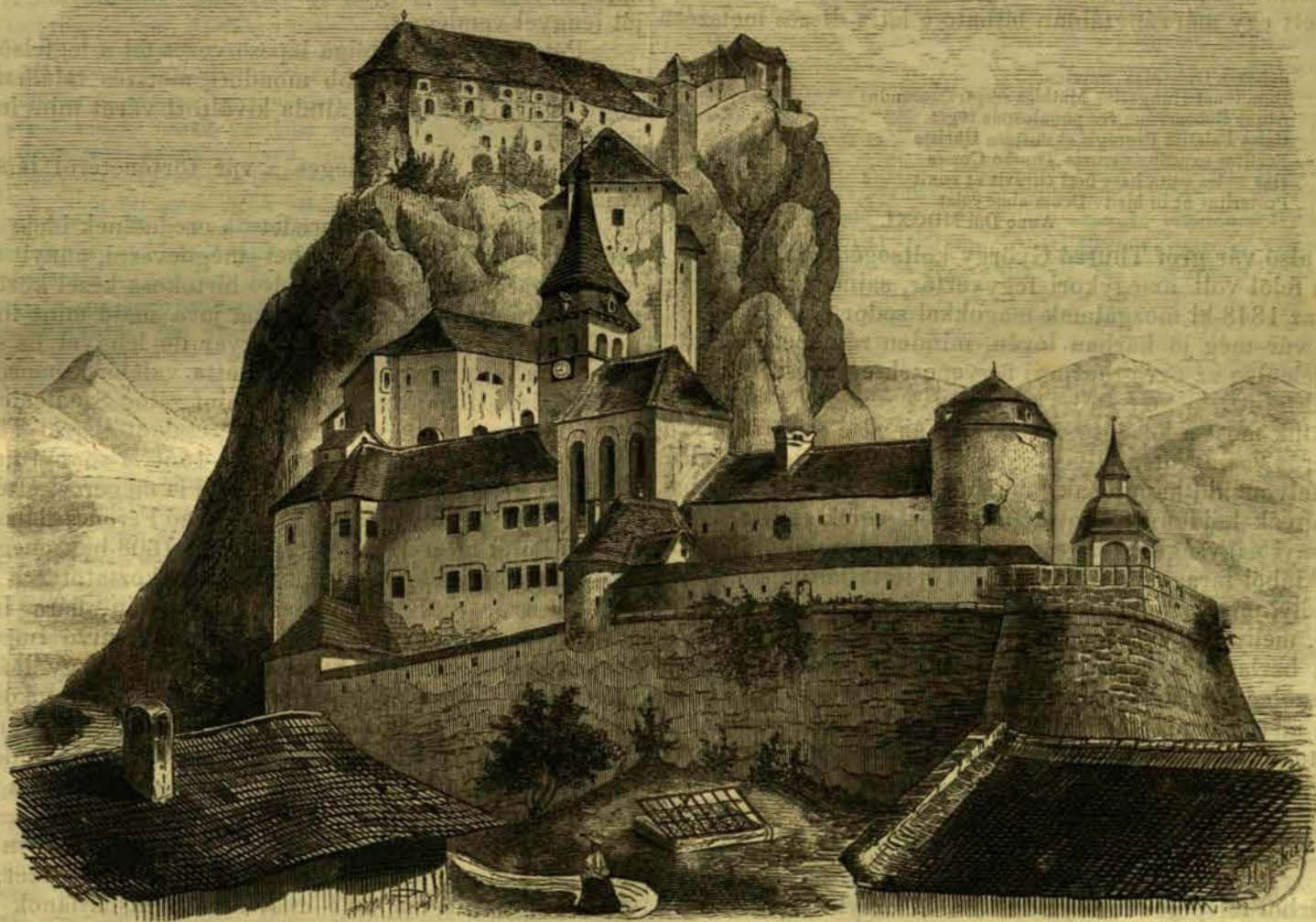
A homlok rajz, e leendő színház épület, *kis piactra* néző részét mutatja, s mi teljes meggyőződésben vagyunk, miszerint ez épület, melly tervben is valami meghatározott városunk díszé leendő.

Mi pedig ennek jövedelmezési s kényelmi belső czélszerűségét illeti: a közepén álló sajátképi színház két kis világító, hosszú udvarral lesz különözve a bérépületektől. — A színházépületben, — a gyalogok és kocsik számára külön terrassok, száraz bejárások, nagy előcsarnok, lépcsőzetek s ezek alatt is körül álló boltocskák, pénztár s felügyelői szobák stb. kívül, van egy ovalalaku mintegy 8 öl széles, bálók tarthatására a színpaddal egy niveauura emelhető talajjal bíró nagy nézőterem mintegy 320 ülőhelylyel, körül

Arvai vár.

Az arvai vár egy szoros völgyben, mondhatni Árva megye közepén fekszik, a völgyet képező Priszlop, Kicsera s Knazsai hegyektől egészen elszigetelten függő szikla ormán, keletről az Árva folyó, északról Priszlop-hegye, délről s nyugatról az északi s keleti részről Gallicziába vezető országutak egyesülésénél a vár tövében Várallya helység övezik. Kilátása, mellynek keletről a távol kéklő örökös hóval borított Kárpátok szikla bércei, délnyugatra a turóczi hegyek vetnek határt, kellemesen lepi meg nemcsak az idegen látogatót, de a bennszülöttet is.

E vár hármassá várt, s mindegyike a három várnak egymástól elkülönözve levén, már az építési módor is mutatja, hogy nem egyszerre épültek. — Keletkezének korát, valamint első építőjének nevét is a bizonytalanság homálya fedi. A hagyomány szerint a fellegrát templarius szerzetesi barátok építették; de bár ki legyen első alapítója? Annyi bizonyos, hogy a XIV. században Mátyás idejében már mint neves erősség szerepelt.

Arvai vár.

3 sorban, 60 többnemű páholylyal, fedett és nyílt karzatokkal, mellyek összesen 1500—2000 helyet adnak; van egy 7 öl mély, de szükség esetén 12 ölre mélyíthető színpad, e körül 4 öltöző szoba, díszitménytár, s ezek felett festőterem, ruhatár stb.; — elől a díszcsarnok felett: iroda, könyvtár, nagy társalgási terem, s ezek felett egy nagy terem, kijárással a két melléképület fedélterasszára. — A melléképületekben földszint van kávéház, cukrászterem, 10 bolt, mindegyik illető helyiségekkel ellátva; — az emeletben 6 lakás, 3, 4 és 5 szobából álló, s konyha és kamrákkal. — A pince osztályban két közétkező, lakok, pincék, raktárak s gépezet helyiségek. — Mind ezen melléképületek könnyű számításu jövedelme, a sajátképi színházépület számításba nem jöven, évenként mintegy 12,000 pftra van téve. *)

Többen.

*) Ezekből láthatni: minő nagy hiányában van ez ügy alapjában ismeretnek azon közlő, ki a Pol. Ujd. 29-ik számában így ír: „A színházügyben első tettelegesség az ott működő színtársulat tette.” — E valóban szegény volna ezen — a közlő szavai szerint is — tősz gyökeres magyar város polgáira, ha ilyesmi nem saját keble sugallatából telnek ki s jól tudjuk, mikép az itt működő színtársulat, távolról sem kívánja — mert nem is kívánhatja — ez elsőséget magának sajátítani s e kitéttel bennünket ugyan lefo-

A meredek bejárás nyugoti, azaz a helység felőli oldalról vezet fel. A legelső kapu felett ma is jó állapotban levő s őrtanyául szolgáló szoba van. Alig 30 lépésnyire nyílik a második kapu, felette szinte lakható szobák vannak, mellytől közvetlenül kezdődik egy hosszú bolthajtásos folyosó. A folyosó homlokzatán e latin felírás olvasható: „Post conflagrationem totius arcis totalis restauratio facta sub Direct. Excellmi Dni Comitis Francisci Zichy de Vásonkeo Anno 1800.” Innét mintegy 10 lépésnyire a harmadik kaput találjuk. Ezen kaputól balra egy tágas négyszegkövekkel

zött, a színtársulatot pedig megpirítá, de magát is nevétségig elárlá! Azonban e jó közlő ur — kinek (mintán ugy látszik sem az ante, sem az in praesenti actákban egy bakmát sem tud) e jelen sorok elolvasását különösen ajánljuk — közlését azon körülményből meríté, miszerint e mindenesetre dícséretet és köszönetet érdemlő színtársulat, derek igazgatója — e tervben levő színház javára, fele jövedelemmel tett felajánlását, mult jun. 25-én egy e színház részére 140 pftot jövedelmezett (de műkedvelők által érdekesített) előadással váltotta be, melly 140 pft., a május 25-én rögtönzött reünio, 68 pft. 20 kr. jövedelmével együtt, összesen 208 ft 20 kr. pp. a takarékpénztárba tétetett le. — Elégé sajnós, mikép sem ez előadásnak, sem eredményének, sem más figyelemre méltó és szükséges dologoknak avatott és biztos közlője körünkben nem tud kikerülni! — Többen.

kirakott bástyaudivarra juthatni, mely udvartól van a második kapu feletti épületekbe a bejárás. Itt a falakban több golyó helye található, tanuságul, hogy a Rákóczy- és Tökölyi-féle zavarokban e vár is szenvedett.

A fentebb említett harmadik kapu az alsó vár belső udvarára vezet. Ezen udvart az alsó vár belépületei veszik körül, u. m. a vári templom diszes régi oltárával s egyházi butorzatával; az oltár bal oldalán áll gróf Thurzó György néhai nádor életnagyságu fehér márványszobra, lábai alatt fekete márványtáblán e latin felírás diszlik:

Hungariae Prorex iacet hic, Comes ille Georgi
Thurzó, Palatin: quem fama ad sidera tollit.
Sive togam inspicias sive sagum, sunt omnia facta
Non hominis, quales iam sunt, sed facta deorum
Tantum fata docent illum mortalibus ortum
Vixit! at ut vivat Nae. Chro auctore triumphat
Vivet et ad aëros per plurima secla nepotes,
Quisquis es, et transis, sincera mente precator
Floreat in terris semper Thurzoniam proles.

A templom falain függnek Thurzó s Czobor családok czimeirei. A templommal egy vonalban áll a mostani tömlőczőri egykori várkapláni széklak. Ezen épületektől az udvaron levő néhány lépcsőn feljebb haladván, a balról fekvő igen csinos s jókarban levő lak ajtaja felett egy márványtáblán látható e latin diszes metszési vereszet:

Jehovae Opt. Max. Sacrum.
Dum tenet Hungariae Mathias sceptrum secundus
Atque Bohemorum res populosque reget,
Celsa Palatini Proregis et auspice Christo
Fortiter expediens munia Thurzó Comes
Has aedes adita haec fieri curavit et auxit
Posteritas ut in his te Deum alme colat.
Anno Dni MDCXI.

E szerint az alsó vár gróf Thurzó György költségén 1611. épült.

E lakon felől volt az egykori fegyvertár, sajnos, hogy a régi fegyvereket az 1848-ki mozgalmak magokkal sodorták.

Ez alsó vár még jó karban levén, minden részében lakható, valamint is jelenleg az árva-thuróczi fegyenczek egy részének őriztetésére fordították.

De lépünk most a középső várba. Már az alsó vár udvaráról láthatni az erős vassarkot, mellyen valaha a vonóhidat leereszték és felhúzák. E felvonóhid kapujának jobbja ma is láthatók nyomai, hogy az őrtanyák hajdan itt állottak, szemközt velők az istállók. A néhány lépésnyi nagyságu udvar egyik szegletében szemünkbe ötlik egy félig sziklából faragott, s félig téglából épített bolthajtás, mely alatt igen mély, most azonban már rom, de mindig elegendő vízzel bíró kut van, mely kut jobbja köben faragott nagy, most már félig beomlott barlang szája tátong; egykor tán fegyvertelen nép menhelyeül szolgálhatott. Sajnos, hogy a középső vár csak földel ellátott rom, mert rommá tévé a háromszoros tűzvész, s róla csak azt jegyezhetem még meg, miszerint egy ajtaja felett e betűk D. G. Z. s ez év szám 1240 találhatók, egy másik ajtó felett a festék kopottsága miatt már alig olvasható:

Dominus. — — — —
Noster in eo sperabimus.

E középső várból falépcsőkön feljuthatni a 72 ölnyi magas sziklán lebegő felső várba, legalján egy tágas szobában van a száraz kut;

cserép csövek segédelmével, a vártetőről gyűjtötték ebbe vizet, mindjárt mellette a szélmalom volt. Jobbra néhány lépcső vezet fel a középső s felső vár egyetlen bolthajtásos szobájába, ajtaja felett: „Impensis Francisci Thurzó erectum Anno 1561“ olvasható; s ha nem sajnálunk a szobából vagy 12 lépcsőn alászállni a kis vasrostélyos ablaku pinczeféle terembe jutunk; itt látható azon börtön ajtajának rése, mellyben Várday Pétert kalocsai érseket Mátyás király elzáratta. Hogy ez nem csupán rege, hanem tény, tudjuk a magyar történetből, hol is a dicső Hollós Mátyás királynak ezen szavaival találkozunk: „Árva fusti Petre, Árva eris et in Árva morieris.“ — Elzáratásának ideje 1484. évre esik, a midőn a fennnevezett érsek Mátyás királyt Fridrik császárral költséges háborúra s hihetőbb az 1479-ik olmuézi-békekötés csekély eredményére emlékeztetni merészlette, és tartott fogsága a nagykirály haláláig. Utóda Ulászló király trónra lépte után a pápa közbejárása által szabadon bocsátott. — A kis börtön csak 1 ölnyi hosszú, 1 ölnyi magas, és 1/2 ölnyi széles, de hogy ez csakugyan a fennnevezett érsek börtöne-e, adatokkal bebizonyítani nem lehet.

S e történelmi sokszor regélni hallott tény mondatát vélem hogy e vár már a 14-ik században mint erősség szerepelt; Galliczia határán levén lehetséges, miszerint béke idején Mátyás itt tartotta jól lengyel vendégeit.

Péter börtönétől csiga lépcső vezet fel a legfelső épületbe, hol ismét egy ajtón a fentebb mondott metszés található, tanuságul, hogy Thurzó Ferencz az általa kiváltott várat mint inscriptionarius javíttatta ki.

Nem lesz tán felesleges a vár történetéről is szólni röviden valamit.

Mint mondtam a vár eredete s eredetének ideje bizonytalan, s azért első birtokosát sem lehet megnevezni, annyit azonban bizonyossággal állíthatni, mikép első birtokosa kezei közül bár mi uton a koronára szállván, mint korona java majd mint inscriptio, majd pedig mint zálog nemcsak magyar de lengyel és silesita főurak birtokába jutott. Így módon birhatta valaha Komorovszky lengyel grófi család, így uton juthatott mint zálog Szedleniczky Vincze silesita nemes kezébe. Szedleniczky családtól gróf Thurzó Ferencz váltotta ki, mint királyi inscriptiót 1556. 1-ső Ferdinand királytól nyerte, s ezen inscriptiót trónkövetői is megerősítették; míg végre 1606 évben Rudolf király által Thurzó Ferencz fiának Györgynek, Rudolf holtá után II-ik Mátyás alatt 1608-ban megválasztott nádornak, királyi adományképen elajándékoztatták.

Thurzó György 1616. elszenderülvén, fiára Imrére szállott mind a vár mind az urodalom, azonban Thurzó Imre 1621. szinte örökös nélkül mulván ki, 7 nővérének György leányainak lett e vár sajátja, kiknek örökösei teszik a mai közbirtokosságot. E közbirtokosság tartja fenn s védi a pusztító elemek ellen ősei e sziklavárát, s benne tartja levéltárát is, mellyben gondosan őrizteték Czobor Erzsébet, Thurzó György nejének férjéhez 1594-ben Pozsonyba intézett levele, s ebben két mártiusi ibolya, mellyet férjének küldött s Thurzó Györgynek ugyanazon évben kelt válaszsorai, fájdalom az évek vörösré változtatták a betűket; de a betűk is igen aprók-levén ma már csak nem olvashatlanok e becses régiségek.

L . . . y F.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

LIII. Levél. „Fekete orvos“, dráma hat felvonásban, a mellyik közül mindegyik a másikkal előjátéka, irták francziául olyan sokan, hogy helyszüke miatt nem közölhetjük, fordította Feleki, el is játszotta saját jutalomjátékára.

Hogy szóhet egyszerre két takács egy darab vásznon, az egyik hosszában, a másik széltében? azt nem értem; de hogy két három író hogy csinálhat egy drámát? azt meg épen nem értem. Minthogy pedig nekünk kritikusoknak meg van az a jó tulajdonunk, hogy a mit nem értünk, azt szeretjük másoknak megmagyarázni, tehát megmagyarázom a dolgot.

Egyik jelesebb francia színész, tegyük föl, hogy Lemaitre, megszólít egy este egy drámairót; például Dumasnoirt: „pajtás, szeretnék én megint valami dühös szerepet játszani, valami üldözött nemes keblet; illendő fogcsikorgatással; olyasvalami nemesszívű szerecsént vagy mulatót, a kibe valami grófné szerelmes lesz; tudod?“ — „Értem, mond Dumasnoir, majd beszéllek Denneryvel; az nagyon boldog, ha ilyen szerencsétlen embereket csinálhat.“ Az operabálban találkozik Dumasnoir és Dennery: „ne szaladj csak pajtás;

nekem egy szerencsétlen mulát kellene, a kibe egy grófkisasszony szerelmes, nem tudsz egyet.“ — „Hagyj most békét, azt a kis maszkurát elszalasztom a te mulatód miatt, majd vacsora alatt a kredenczben találkozunk, addig kifőzöm a tervet.“ Dennery utoléri a maszkuráját, éjfélig elmulat vele, szünőrákor együtt mennek a buffethez vacsorálni, akkorra készen van a terv a fejében. „Három palack chateaux Lafittet, jégbe hűtve, fűcánt, és szarvasgomba mártást! hát neked mi kell Dumasnoir?“ — „E pontban megegyezünk, nézeteink rendesen összeütnek.“ — „Azért is írunk együtt darabot. Tehát a mulatóról gondolkodtam; jó ideám jött rá, a fickó orvos legyen, a ki nagy dőghalál idején rettenetes sok embert megszabadít, köztük egy grófkisasszonyt is, a ki azután ezért belészeret.“ — „Gyönyörű! Természetesen ennek vetélytársa is lesz; a ki nemes ember és goromba, gyáva fickó. A Varietésban nagyon szoktak tapsolni, mikor a nemes embereket csafolják.“ — „Az a baj, hogy én Délamerikában akarom a darabot játszani, a hol nincsenek nemes emberek; ellenben creolnóket, szerecseneket lehet belehozni, ez most hatásos dolog; azután egyszerű pestist akarok színre hozni, meg még van egy ideám egy óriás kigyóru, a kitől a mulát vetélytársát megszabadítja, tudod egy kigyó a fához szorítja a legényt; ez pompás gondolat.“ — „Nem bará-

tom, én jobb szeretném, ha Franciaországban játszatnék a darab; itt a mulatót becsuknák a Bastillebe, onnan a Bastille ostromakor kiszabadítanák; nekem már négy darabom végződik azzal, hogy a Bastille ostromakor kiszabadítják a szenvedő hőst és mindegyik furorát csinált. — „Már én pedig nem teszek le az óriás kigyóról.“ — „Hát tudod mit? egyezkedjünk, játszásk a darab fele Délamerikában, másik fele Párizsban; három felvonás neked, három nekem.“ — „Itt a kezem, áll az alku.“ — „De már most hogyan hordozzuk játszó személyeinket egyik világrészből a másikba, hogy az enyéim ott legyenek Amerikában, a tieid meg itt Párizsban.“ — „Hm, megállj, erre egy palack burgundit kell hozatni, mert ez nem olyan könnyű kérdés.“ A burgundi elfogy; és meghozza a felvilágosítást. „Hát az úgy lesz, hogy az én mulátom Amerikában lakik, a grótné, kinek lányába szerelmes, megtudja, hogy családját rágalmazzák Európában, ez igen jó ok rögtön postára ülni s áthajtatni Európába; hanem a lány megbetegszik halálosan, s itthon marad, az anya azért elmegy. Ez egy kis könnyelműség tőle, a mibe a bolond kritikusok majd beleakadnak, de az nem tesz semmit. A mulát ez alatt egyedül marad a lányával, kigyógyítja azt, s az hálából férjhez megy hozzá.“ — „Ohó, te boldoggá akarod tenni a mulatót? az nem megy, annak okvetlen szerencsétlenné kell lenni. Mit gondolsz, Lemaitret a méreg enné meg, ha meg nem örlhetne a darabban.“ — „No hát örljön meg kétszer. Tedd te őt boldogtalanná a te három felvonásodban. De hát te hogy hozod Amerikába a te nemes emberedet?“ — „Egyszerű. Azt száműzik innen oda valami rakoncátlanok miatt.“ — „Igen szép jelenetek fognak kifejlődni ebből. Tudod, a döghalál, az valami szép lesz; az emberek megkapják a szinpadon a cholel-rát. Ez még új, nincs elhasználva, a mulát a tengerárból kiszabadítja a gróf-kisasszonyt. Lemaitre megbolondul örömeiben ezért az erőművészi jelenetért.“ — „És mikor a konteszt férjhez akarja adni az anyja, s az kivallja, hogy ő már asszony; az megragadó lesz. Átalában pompás phrasisokat el lehet majd mondani az aristocratia ellen, az tetszik a mi bonhommejainknak. Mit szólsz ehhez a halkocsonyához?“ — „Fölséges! erről a pezsgőpalackról jut eszembe, hogy egy kitörő vulkánt is lehetne behozni az én részletembe; a tűzijátékok igen csalogatók a közönségre nézve.“ — „Ez remekül fog sikerülni, kivált ha az igazgató új jelmezeket készített hozzá. Holnaputánra én készen leszek a három utolsó felvonással, akkorra te is elkészülsz a három elsővel, rögtön másoltathatjuk.“ — „Nem olvassuk előbb össze?“ — „Minek az? úgy sem tévesztjük el a fonalat.“ — „Még is milyen jellemet adjunk embereinknek?“ — „Semminőt se, akkor nem esünk következetlenségbe.“ Két nap múlva kész a darab; felolvastatik, az igazgató jónak találja, csupán az a nyomatékos kifogása van ellene, hogy semmi mulatságos vig alak sem fordul benne elő. „Oh ezen még segíthet: itt jön Anicet Bourgeois; ennek mindig van comicus alakja készen: nem adná a darabunkhoz valami vig frateret ad usum, majd visszaszolgáljuk.“ — „Szívesen, milyen darab?“ — „Mulát.“ — „No abba jó lesz egy rabszolgakereskedő.“ — „De már most újra kell a darabot dolgozni.“ — „Soha sem kell ezt, majd bele foldozom én szépen.“ Egy nap alatt olyan szépen bele van toldva a vig alak a darabba, hogy a varrás helye sem látszik. Negyednap fut Dumasnoir Dennerhez; „barátom baj van.“ — „No mi baj?“ — „Lemaitrenak nem tetszik a darab vége; hogy ő nem akar boldog lenni, az úgy nem ér semmit. Ő meg akar halni a végén. Épen most tanult be egy igen szép meghalási attitudeot; a mi egészen új és meglepő: úgy esik el, hogy mind a négy extremitását egyszerre szétterpeszti, s a szemeit kifordítja helyeikből; ezt okvetlen producálni akarja.“ — „Mit csináljunk vele? hisz a végén már semmi oka sincs neki meghalni; boldog lett, győzelmeskedett, miért halna meg?“ — „De ha ő minden áron meg akar halni.“ — „En nem bánom, löved főbe, a te felvonásodba esik; én mosom a kezeimet, én boldoggá akartam tenni.“

Egy hét múlva színre kerül a darab, s adatik hatvanszor egymásután folyvást telidestele színházak mellett; a fogcsikorgató mulát, az óriás kigyó, a döghalál, a tűzokádó hegy, a Bastille ostroma, és a meghalási jelenet mindig megteszik a maguk hatását.

Oh milyen drága falat lesz ez vidéki szinpadainkon; mintha látnám az ives szinlapokat, nagy betűkkel nyomtatva: „A fekete orvos, vagy a délamerikai rengeteg titka, regényes dráma öt felvonásban egy előjátékkal; igazi amerikai gunyhóval, amerikai vizeséssel, amerikai tűzokádó hegygyel; amerikai dagadó tengerrel, óriáskigyóval; az amerikai rengeteget festette a társulat főképpirója, a vizesést begyakorolta az igazgatói főgépész, az óriás kigyót szíveségből készítette N. N. helybeli kötélverő mester; a darabhoz megkivántató döghalált ez alkalomra kölcsönözte a helybeli ispitál. Kértek a t. ez. közönség a muláttal az örülési jelenetet nem ismételtetni, mert a nélkül is újra rákezd.“ Boldog közönség, hová lehetsz ennyi jól? — *Kakas Márton.*

Irodalom és művészet.

+ Irodalmunk ismét egy becses művel gazdagodik. „Humboldt Vilmosnak egy barátjának írt levelei“ című munkára hirdet Müller Gy. előfizetést, melyet Környei János fordított magyarra. — Egy munkára hívjuk itt fel a közönség figyelmét, melyhez hasonló még nemzeti irodalmunkban nem létezik, s mely a maga nemében egyetlenül áll az összes külföldi irodalomban is. Humboldt Vilmos, e levelek írója, a természettudományok Nesztorának, Humboldt Sándornak testvére, oly nagy a maga terén, oly szellemgazdag, mint emez! Nem valamely tudományra vonatkozó, sem szerelmiek, de a léleknek annyi kincsét rejtik magukban, hogy nem képzelhetünk hölgyre úgy mint férfira nézve hasznosabb, sőt szükségesebb olvasmányt, mint a millyent e levelek nyújtanak. A külföld minden nyelvére le van már fordítva e mű s nevezetesen a német közönség annyira becsüli, hogy noha eredetiben 8 pft. annak ára, mégis már ötödik kiadást ért. A magyarban két,

összesen 50 ivre terjedő kötetben fog megjelenni f. é. december végén. Előfizetési ára 3 pft., bolti ára 6 pft. leend. Hiszszük, hogy lesz idő, midőn e munka minden művelt magyar könyvtárát díszesíteni fogja.

△ *Pályadíj.* A Wisemann-féle hymnus fordítását illetőleg a bírálók t. Jalloscis Endre, Czuczor Gergely és Kádas Rudolf urak oda nyilatkoztak, miszerint a pályázásra másodszor beküldött munkálatok sem egészen olyanok ugyan, minőket talán a tárgy méltósága kívánhatna s nyelvünk tökélye engedne: a beküldöttek között még is az „Omnia ad maiorem Dei gloriam“ jellegű vetélytársainál minden tekintetben jobb s így őt illesse a jutalom. Ezen vers szerzője: *Gyurits Antal.*

(M. N.)

Egyházi és iskolai hírek.

△ *A máriá-czeli bucsújárat.* Sept. 7-én reggel a köd olly vastagon szállott, hogy esőnek is beillt, azért is ő eminentiája azt rendelte, hogy az ünnepélyes menet az ő szállásáról induljon legott, a mint az eső megáll. Az eső megállt; álgyuk moraja s a harangok zúgása által jel adatott délután 2 órakor. S megindult a menet. Nagy-Lajos zászlaját *Török János* magyar t. társasági tag vitte, utána ment a ceremoniarus, s a keresztvivő, ezek után a lelkész urak, *Csúzy Károly* a nagyszombati convictus növendéke vitte ez intézet ajándokát egy ezüst szívet gazdagon himzett vánkoston. *Déry Mihály* pest-rókusi és *Oltoányi Pál* földéki plebánosok vivék az ország zászlóját. Nyomban követék ezeket *Zalka János* egyetemi tanár, *Somogyi Károly* a Sz.-István-Társulat igazgatója és *Szuppan Zsigmond* a nagyszombati gymnasium igazgatója, karukon vivén a kincstári oltárról levett azon örökre nevezetes képet, mely előtt sátorában nagy Lajos imádkozni szokott, s 1364. Czelbe hozott. Ezek után *Russicska János* egyetemi tanár vitte a nagy gyertyát. A káptalanok tagjai közt ns *Tóth Imre*, *Liptay Endre* s *Szajbéli Henrik* esztergomi kanonok urak vivék a káptalan ajándokát. sz. Erzsébet képét; a püspöksüveges főpapok összes száma 24; az emlékajándokot ms. *Rishoványi* és *Szeuczny* püspök urak vitték föl váltva ms. *Viber* püspök s *Schirgl* praelatus urakkal. A nép tömege körül belül 20 ezerre szaporodva ellepé a tért. A menet a posta szállodából a piaczfélé, innét föl a templomot megkerülve a templomba tért. A főpap intonálván a „Magnificat“ trombiták felelének szavára, s így egyet kerülven, a kegyelemkápolnában, az ajándokok az oltárra tétettek. Az üdvözlő imák elmondása után az imáandó Oltári-szentséggel áldás adatott, mire nt. *Szebenyi Antal* egyházi beszédet tartott. A gyónás-hallgatására mintegy 84 pap küldetett. A nagy Lajos építette főtoronyon három nemzeti zászló lobogott. A város bécsi utcájá végén a megérkezőket két magyar nemzeti s két stájer lobogóval díszített diadalív fogadta. Kisasszony napján az áldozások már 4 óra előtt megkezdék a misézést a fő- és mellékoltároknál. Sz. László-oltára, ő eminentiájának bőkezűsége által igen szépen volt fölújítva. A többi, *Nádasy- és Draskovics-Eszterházi-féle* oltárok ezután is úgy várják a fölújító kezeket, mint eddig remélették. Reggeli 6 órakor sz. mise és beszéd volt a németek részére, tíz órakor a papság a primási szálláson összegyűlt, honnét mozsarak durrogása s harangok zúgása közt indult meg a menet a megszabott rendben. A nép térdén állva szemlélté az átmenő, a ragyogó nap által még fényesebbé lett menetet, melyet ő eminentiája után gr. *Apponyi György*, gr. *Zichy Bódog* és *Jenő*, *Csúzy*, *Scitovszky* Márk. és *Péter*, *Assalay*, s más magyar uraságok és hölgyek zárának be. A kegyelemkápolnában ő eminentiája éneklé a nagy misét, s szónokolt. A sekerestys állítása szerint e három nap alatt körülbelül 20 ezer áldozóostya fogyott el. Délben ő eminentiája az egész papságot asztalánál megvendégelte. Ő eminentiája ut közben is 50—60 papot hívott asztalához, a megszorultakat utiköltséggel segíté, a megbetegültek segítségére orvost vitt magával. Ebéd után a menet ismét a templomba vonult, hol ő eminentiája előimádkozása után a szent olvasót imádkozták el. Leirhatlan benyomást tett az esteli gyertyás menet. Hetedféltre minden pap a primási szállásra ment, s égő gyertyával kezeikben indultak meg a nép között. A nép is igen nagy számmal gyűjtá gyertyát, úgy hogy a czeli tér ezer gyertya által világított csillogos éggé vált. — Sept. 9-én igen korán utnak indultak a bucsusok; sz. misét folyvást s bucszóbeszédet tótul, magyarul tartottak. A nép csapatokint tért vissza hazájába. Reggel holdvilágnál minden oldalról körül fogák a templomot; egy-egy csapat tagjai pappok, vagy vezetőjök körül térdelve, s a sz. szobor felé fordulva mondá el a bucszó imát, s kezdé rá a szívélyes éneket. Ő emtja 6-od 1/2-kor misézett sz. László oltáránál *Szelepcsényi* sirja mellett. Kilencz óra tájban mind eltávoztak, és Czel üres volt. A bucsusok nagy száma Czel 43 vendéglőjének nemcsak minden szobáját, hanem lépcsőit és padlásait is igénybe vevé. Ő eminentiája délután indult el. Távozását ágyuk durrogása, s a nagy harang zúgása követé. Folyó hó 13-dikán, mint „Mária neve“ ünnepén tartá a hazaérkezett n.-mária-czeli országos magyar bucsújárat ünnepélyes bevonulását Esztergomba. Ő eminentiája gyalog vonult föl a körmenettel a basilikához, hol a „Téged isten dicsérünk“ éneklésével az örökké emlékezetes bucsu béfejeztetett. F. hó 14-én délután pedig a nagy bucsújárat pesti osztálya érkezett meg. (R.)

+ *Dr. Székács József beszéde az Ecangelicai Alliancenak Berlinben sept. 17-én tartott gyűlésében.* E gyűlés tudomás szerint az egész világ protestans egyházának ügyei fölött tanácskozott, s Magyarországról is voltak képviselők, mint *Székács József*, pesti evang. lelkész, s *Ballagi Mór* tanár a pesti ref. papnövelőnél. *Dr. Székács József* (a „Neue preussische Zeitung“ szerint *Dr. Csekaczsch*) a magyarországi protestansoknak egyháza, iskolái, vallásos élete és állami helyzetéről tesz jelentést. A Magyar- és Erdélyországban levő 3 millió evangélikus, kiknek több mint 1/2-a reformált, Magyarországon 4, Erdélyben 1 superintendenciára oszlanak, két consistoriummal. Az unióra már 1731 óta törekedtek, de csak ideiglenesen jött létre a már többé nem

létező főconvent által. Az egyházkülönbség a nemzetiséggel forr össze: a reformátusok mind magyarok, míg a lutheranuskok többnyire szlávok és németek. Ezen kívül a lutheranuskok csak mint az augsburgi hitvallás követői védelmezettek. A kormány utóbbi terve sem nyilatkozik az egyesítés mellett. Azonban az evangélikusok együtt status evangélikus képeznek az országgyűlésen; e mellett bizonyos egység származik az által, hogy egyik hitvallású gyermekek a másik iskoláit meglátogatják. Evang. községek vannak magokban a püspöki városokban, csak háromban gyenge az, s megérdemelnék az erősítést. Az 50—100,000 lelket magokba foglaló superintendenturák vagy senioratusok igen nagyok. *Mi az iskolákat illeti*, ezeket nem járják. Hol pap van, gyakran nincs tanító, úgy hogy annak kell tanításról gondoskodnia; viszont gyakran a tanítónak kell a papot képviselnie. A bibliavásárlásra és a katechizmusra azonban nagy gond fordítatik. A kezdetben föllállott sok gymnasium közül 3 nagyobb létezik Erdélyben s 5 főgymnasium Magyarországon. Tanító-képzede hiányzott, most azonban van már 3. A papnövelde jobban áll, de ez sem eléggé kedvezőleg. A theologiai kikepzést többnyire a német egyetemeken való tanulás által nyerték; de az ut azokba meg van nehezítve: némely segélypénzek ott megszűntek. E miatt Pesten egy papnövelde állítottak föl, melly gyűjtés és adakozás által gyámolítandó. *A községek vallásos élete* a papok minősége után irányul, kik könnyen rossz szellemet hoznak haza külföldről, s gyakran nagy tudatlanságban is szenvednek. *Az állami állás* jelenleg kevésbé kedvező; kívánatos lenne, az 1848 előtti helyreállítás. Az is kívánatos lenne, hogy az evang. Németország gyámolítaná a protestáns Magyarországot gymnasiumai és egyeteme alakításában, s hogy az egyetemek előjárásai közölnek, mi lett a régi segélypénzekből. *Le Grand* (Baselből) *Székács* beszédére vonatkozólag a segélypénzek kiadása és a magyaroknak az egyetemekbe juthatása mellett melegen szolt. (M. P.)

+ *A pesti ev. ref. theologiai tanintézetben* a közelebbi iskolai év october 8-án nyitattik meg. Következő két napon megvizsgáltatnak, a kik a 8-dik gymnasialis osztály bevégezése után érettségi vizsgát nem állottak ki, vagy theologiai pályára képességük felől kellő bizonyítványt nem mutatnak elő. Az előadások oct. 12-én kezdetnek meg. Tanítani fognak *Tatay András* s *Ballagi Mór* rendes, *Székács József* és *Török Pál* rendkívüli theol. tanárok, — *Benkő Dániel* ur gazdaságtant, *Doctor Pólya József* a physiologiából az állat-physiologiát, — *Csengeri Antal* a növény világot, — *Gönczy Pál* didaktika és methodikát, *Gyulay Pál* irálytant, *Düringer János* francia nyelvet, *Lövényi József* szépirást, *Bognár Ignác* éneklést. Ezekhez fognak járulni egy, a bányakerület által kinevezendő tanár, és egy angol nyelv tanár. A mineralogiai példányokat a nemzeti muzeumban *Kovács Gyula* ur, a nemzeti muzeum őre, — a botanikaiakat a füvészkertben *Dr. Gerenday József* ur, egyetemi tanár, szíveskedik megmutatni; a kertészetben *doctor Encz Ferencz* ur ad oktatást. Számot tarthatnak pedig a leendő növendékek a szellemi nyerevények mellett anyagi segélyre is, következő kútfőkből: 1. Unnapi legatiók-ból, mert a pesti theol. tanintézetnek szintén vannak saját legatiói. 2. Szorgalomdíjakból s szegénységi gyámpénzekből. Így 1856-ik évben 630 ezüst forint osztott szét. 3. Adandó magán leczkéért nyerendő jövedelemből. Mult évben 21 ifjunak volt illyemű jövedelme, és pedig egyiknek sem kevesebb havonként 6 ezüst ftál. A növendékek együtt laknak, együtt ebédelnek s vacsorálnak. — Havi szükségük fedezésére, tizenöt ezüst forint kívánatlik. — Kik ide szándékoznak jönni, jelentsék magukat levél által eleve is, hogy lakszobáik iránt s azok butorozására nézve idejekorán lehessen intézkedni. — *Török Pál*.

Ipar, gazdaság.

+ Az újra alakulandó *gazd. egyesületre* nézve jól esik értesülnünk, hogy mintegy *háromszáz évdíjas* rendes tag már teljesen lerotta a multban tartozását; s hogy az alapítók közül is már 40-en lefizették a multa kamataikat, és hogy most is folyvást folynak a befizetések, továbbá új alapítványok szép számmal jelentenek be s új tagokul is sokan kívánnak fölvetetni. A részvét olly mértékben nyilatkozik, mint várni lehetett egy nemzettől, melly saját érdekeinek bir öntudatával. — A gazdasági egyesület azon tagjait pedig, kik az intézet iránti tartozásaiknak már a multban eleget tettek, figyelmeztetjük, hogy az egyesületnél csupán be kell magukat jelenteni s az alakító ülésben résztvehetnek. E bejelentésekre, úgy hisszük, felesleges minden buzdítgatás.

△ A budai községtanács a szüret megkezdését e hó 28-kára, hétfőre határozta.

△ Promontoron és környékén a szüretet e hó 17-én már megkezdtek; hogy jó lesz-e a bor, azt még nem tudjuk, hanem hogy sok lesz, az már bizonyos.

Közlekedési eszközök.

△ A Mohács és Apatin közti vidék kívánságára a Dunagőzhajótársaság Bezdánon új ügynökséget és hajóállomást állított fel.

+ Legeslegújabb hírek szerint a szolnok-debreczeni vaspályát nov. 19-én, Erzsébet napján fogják megnyitni; a tiszai hid azonban még csak nyolcz hét mulva fog annyira elkészülni, hogy a mozdony járhatson rajt.

Mi újság?

+ Több évi megszakadás után sept. 8-án és 9-én ismét megülték Mohácsen *Zrínyi Miklós* Szigetváron elesett hőse halálának emlékűnnepét. Támadjanak is életre ismét hasonló ünnepeink nemcsak, hanem még ohajtandó volna azokat több ujakkal szaporítani.

+ Egy kereskedőnek sok oka volt tartani, hogy ura derekasan megüstököl; azért e miatti félelemből, midőn csónakon Budáról Pestre jönné

a Dunába ugrott. De sorsát senki ki nem kerülheti — ő sem kerülheté ki az üstökölést; mert midőn a vízből fölbuknék, a csónak kormányosa épen üstökön ragadta s annál fogva ki is huzta s életét megmentette. Urától bizonyosan nem kapott volna olly izmos üstökkrántást.

△ Pénztelen napjainkban a szerencsétlen bukások napirenden vannak. Alig futott híre itt helyben *Vrányi* nagyszerű bukásának, ki többek közt a császár-fürdő bérletét testvérel Herz János nyomdászszal szintén magával rántotta, már ismét Szegedről is két kereskedőház bukásáról értesülünk.

+ A zágrábi horvát „nemzeti színház“ bizottmánya német boházatokra és színművekre német színtársulatot akar szerződtetni; olasz opera is lesz szerződtetve, sőt fognak előadások még horvát (nemzeti) nyelven is tartatni.

+ A brassói szeptemberi vásárról igen rossz kedvvel mentek haza, a kalmarok, panaszkodnak hogy nincs pénz; egy bécsi *marchande de modes* pedig azt mondja, hogy de bizony van pénz Brassóban, mert ő ott három nap alatt eladott 1600 nőkalapot. Most már mellyiknek higgyen az ember!

+ Franciaországban *Rachel* kisasszony hírhedt színésznő és *Planche Gusztáv* nagy nevű (tehát kegyetlen) kritikus halálát közel és bizonyosnak tartják. Furcsa találkozása a véletlennek. (*Planche* meg is halt már.)

△ *Török látogatás keresztény templomban*. Ujorsován az erdőben lakó törökök kijelentették: hogy ohajtják azon kápolnát meglátogatni, melyet Ő cs. kir. Apostoli Felsége azon helyen építtetett, Ó-Orsova közelében, hol a magyar szent korona megtaláltatott. Az ó-orsovai hatóság szívesen engedvén ez ohajtásnak, mintegy 40 török asszony, leány és gyermek csónakokon érkezett az innső partra s két török vezetése alatt énekelve és tamborázva vonultak a bevégezteséhez közlő szent épületbe. Megérkezvén a szent falak közé, a felállított szűz Mária szobra előtt mind térdre borultak, s távozásuk előtt a magukkal hozott virágbokrétaikat Magyarország Védasszonyának lábaihoz rakták. — Gyönyörű és követésre méltó példa, az idegen vallások türelmére, s szokásaik tisztelgésben tartására. (M. S.)

+ *Csudaikrek*. Csallóközben *Csölöztön* egy szerencsétlen anya nemrég ikreket szült, kik arczczal egymásfelé a mellcsonttól egész a köldökig összenőttek; egyéb testrészeik teljesen kifejlődtek. Az egyik halva született már, a másik még keresztséget is ért. Hír szerint az orvos, kinél a csudaikrek jelenleg vannak, azokat a nemzeti muzeumnak szándokozik beküldeni. Véleményünk szerint azonban azok inkább az orvosegyetembe valók; mert a muzeumban, hol fiatal menyecskék, sőt jóreményben járó nők is megfordulnak, az illyesnek szemlélete még szomorú következtetést is vonhatna maga után.

* Mult csütörtökön vezette oltárhoz derék íróársunk *Kövér Lajos* nemzeti színházunk kitűnő művésznőjét *Komlossy Idát*. Az írás szerint a házasságok az égben köttetnek; ez bizonyára közel az éghez köttetett, — az olympon. A széplelkek feltalálják egymást; — ezuttal hozzá tehetjük, hogy a „jó lelkek“ is.

Színházi napló.

Péntek, sept. 18. „A mama.“ A Teleki alapítványból 100 arany pályadíj nyert eredeti vigj. 3 felv. Irta *Szigligeti*.

Szombat, sept. 19. „Ördög Robert.“ Opera 5 felv. Irta *Scribe* és *Dela-vigne*. Fordította *Asztalos Károly*. Zenéjét szerzerzte *Meyerbeer*.

Vasárnap, sept. 20. „Szökött katona.“ Eredeti népszínmű 3 szakaszban, dalokkal, írta *Szigligeti*. A vasárnapi közönség még mindig nagy kegyben részesíti e kedvencz darabját.

Hétfőn, sept. 21. *Feleki Miklós* javára, először: „Fekete orvos.“ Dráma 5 felv. „Ragály“ című előjattékkal 1 felv. Francziából fordította *Feleki Miklós*.

Kedden, sept. 22. a reggel hirdetett „Hunyadi László,“ dalmű helyett adatott: „Egy ur és asszony“ s a „Szép molnárné.“

Szerda, sept. 23. „Erzsébet,“ opera 3 felv. Irta *Csanyuga*. Zenéjét szerzették *Erkel F.* és *Doppler*-testvérek.

Csütörtök, sept. 24. „Scott nemes,“ vigj. 5 felv. Irta *Dumas*, francziából fordította *Egressi B.*

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap- kelet nyug.	Izraelit. naptár	☾ Hold- kelet nyug.
September — October			Sept. (6)	6. p.	6. p.
27 Vasár.	D 17 Kozm.	D 16 K.	15 F Nicetas	5 55	5 46
28 Hétfő	Venczel v.	Salamon	16 Quatemb.	5 57	5 44
29 Kedd	Mihály főan.	Mihály	17 Zsófia	5 58	5 42
30 Szerda	Jeromos	Jeromos	18 Eumenius	6 0	5 40
1 Csütört.	Remigius p.	Remig.	19	6 1	5 38
2 Péntek	Theophil	Honor.	20 Eustach.	6 3	5 36
3 Szomb.	Kandid vért.	Kandid	21 Kodrát	6 4	5 34
				15 S. S.	5 28

Holdnegyed: ☾ Holdtölte 3-kán 4 óra 26 perczkor délután.

TARTALOM.

Kubinyi Ágoston (arczkép). — Both Benedek. Magyar. — Egy régi jó magyar város az alföldön. György Vilmos. — Nagyváradi állandó magyar színház (képpel). — Többen. — Árva vár (képpel). — Tárház: Kakas Márton a színházban. Irodalom és művészet. Egyházi és iskolai hírek. Ipar, gazdaság. Közlekedési eszközök. Mi újság? Színházi napló. Heti naptár.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.